

LIGA OPERELOR SOCIALE* ȘI ÎNFIINȚAREA CĂMINELOR DE COPII ÎN JUDEȚUL BACĂU

Elena Ungureanu

The Social Works League and the setting up of nurseries for children Summary

According to the law 5213 from October 29, 1944, The Social Works League replaced the old Council of Patronage of the Social Works which was set up in 1942 along the Chairmanship of the council of ministers and which in 1944 was subordinated to the Department of Labour, Health and Social Protection.

The mission of the Patronage Committees from every county, town or village was to help with money, food and clothes either poor people or the families of those who were called to arms as well as widows and orphans of war. Thus, in Bacau county the Patronage Committee organized in 1942, 1943 and 1944: 'Soldiers' family day', 'Soldier's gift' and 'War orphans' day'. In the summer of 1943, the Committee succeeded in the setting up of the first 13 nurseries for the children aged 3 to 5 in Bacau, Moinesti and Targu Ocna as well as in other ten rural places. Although the financial problems or problems related to the food supply for these nurseries, the Committee gained a valuable experience which was of great use in the following years.

Key words: *The Social Works League, Bacău county, education, orphans of war.*

Cuvinte cheie: *Liga Operelor Sociale, județul Bacău, education, orfani de război.*

În anul 1942, prin Legea nr. 838, s-a înființat *Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale*, ca un organism ce urma să funcționeze pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri¹ și care, conform Legii nr. 459/15 sept. 1944, a trecut la Departamentul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale, sub conducerea unui Comisar al Guvernului², cu noua denumire de **Liga Operelor Sociale**.

La nivelul fiecărui județ, comune și localități urbane, funcționa câte un **Comitet de Patronaj al Operelor Sociale** care avea misiunea să adune fonduri, alimente și îmbrăcăminte de la populație, de la școli de toate gradele, de la instituții și

---

* În 1942, la înființare, **Liga Operelor Sociale** (L.O.S.) s-a numit Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale, denumire care a fost schimbată prin Legea 543/29 oct. 1944. Avea comitete de patronaj în fiecare județ, oraș și comună (A.N. Bacău, **fond L.O.S. Bacău**, dosar 2/ 1945-1946, f. 100, 105).

¹ ANBacău, **fond Liga Operelor Sociale**, dosar 2/ 1945-1946, f. 100-105. Vezi Elena Ungureanu, **Istoria învățământului preșcolar din județul Bacău**, Iași, Editura PIM, 2009, p. 239-248.

² MO, nr. 213/16 sept. 1944.

întreprinderi pentru ca să ajute persoanele nevoiașe, familiile celor mobilizați pe front, precum și văduvele și orfanii de război. Fiecare localitate era împărțită pe circumscripții conduse de preoți, la care erau repartizate și cadrele didactice de la școlile din acea zonă.

Conform dispozițiilor, periodic, la anumite date, în școli se organizau colecte, coordonate de inspectoratul școlar al județului. Astfel, prin Adresa nr. 6.762/14 aprilie 1943, Inspectoratul Școlar al Județului Bacău făcea cunoscut directorilor de școli primare și de grădini de copii că toate cadrele didactice din orașul Bacău erau convocate pentru a hotărî componența echipelor de *colectare a fondurilor*, acțiune ce urma să se desfășoare în ziua de 18 aprilie 1943, numită **Ziua familiei ostașilor** sau **Darul ostașului**³, iar prin Adresa nr. 5.605/ 9 sept. 1943 cadrele didactice erau convocate în cele șapte parohii din oraș (Sfântul Nicolae, Sfântul Ioan, Precista, Sfinții Împărați Constantin și Elena, Buna Vestire, Cartierul C.F.R., precum și Cartierul Podul de Fier și Șerbănești) ca să aleagă persoanele necesare formării echipelor de colectă generală din ziua de 14 septembrie 1943, numită **Ziua orfanilor de război**.

Prezența era obligatorie, iar lipsa nemotivată atrăgea „sanctiunea pentru refuz de serviciu legalmente datorat”, avertiza în adresă **lt.col. C. Ionescu**, prefectul județului⁴. Această dispoziție avea la bază și Adresa nr. 281.461/15 ian. 1943 a Direcției învățământului primar din Ministerul Culturii Naționale, transmisă inspectoratelor școlare din toată țara pentru ca toți „învățătorii din toate școlile să aibă grijă de existența copiilor săraci și a celor orfani de război și pentru îmbrăcăminte și încălțăminte necesară copiilor din categoria menționată”. Prin aceasta se urmărea *ajutorarea familiilor nevoiașe* ca să-i poată trimite la școală pe copii, respectând astfel obligativitatea școlarizării, conform Dispoziției Președinției Consiliului de Miniștri nr. 1.257/1942⁵.

Totodată, școlile raportau inspectoratului școlar la sfârșitul anului școlar 1942-1943 măsurile luate de școală pentru îndeplinirea obligațiilor amintite, precum și pentru participarea cadrelor didactice la colectele întreprinse de comitetele de patronaj, în conformitate cu Ordinul I.S.J. nr. 9.851/12 iunie 1943. Astfel, **Zoe Dospinescu** de la Școala de Copii Mici Nr. 3 Bacău informa că a realizat trei serbări școlare, că a participat la trei colecte organizate de comitetul de patronaj în zilele de 1 nov. 1942, 2 dec. 1942 și 18 iunie 1943, că a trimis ostașilor de pe front obiecte în valoare de 940 lei, iar ostașilor răniți li s-au transmis obiecte în valoare de 5.800 lei. De asemenea, copiii de la școala pe care o conducea au contribuit cu suma de 800 lei pentru Darul ostașului, iar pentru Palatul Invalizilor din București au donat suma de 1.742 lei⁶.

³ ANBacău, **fond Inspectoratul Școlar al județului Bacău**, dosar 37/ 1943, f. 49 dosar 38/ 1943, f. 21, 22, 51.

⁴ **Ibidem**, dosar 37/ 1943, f. 49, 55-56, 184.

⁵ **Ibidem**, dosar 39/1943, f. 4.

⁶ **Ibidem**, dosar 3/1943, f. 12.

Asemenea rapoarte au înaintat și alte școli de copii mici, respectiv Nr. 4, 5 și 6 din orașul Bacău, cea din Moinești⁷, ca și cele din Asău, Lăloaia și Șupan-Lăloaia, Faraoani și Valea Mare-Faraoani, Parincea, Nr. 1 și 2 din Răcăciuni, cea din Fundu-Răcăciuni, precum și cele din Fundeni, Secuieni și Săucești⁸. Directoarea **Telezna Grosu** de la Școala de Copii Mici Săucești a raportat inspectoratului școlar că unitatea pe care o conducea a dat împreună cu școala primară șapte serbări, că personal a organizat patru colecte, că a trimis ostașilor de pe front obiecte în valoare de 5.000 lei, iar pentru Palatul Invalizilor a expediat suma de 600 lei⁹. Așa cum rezultă dintr-un raport al județului către București, au fost organizate de Inspectoratul Școlar Județean cinci colecte în anul 1942, cinci în 1943 și două în anul 1944¹⁰.

Comitetul de Patronaj al Operelor Sociale din județul Bacău acționa și pentru strângerea plantelor medicinale, adresându-se și Inspectoratului Școlar pentru a delega câte un subinspector și un cadru didactic de științele naturale, pentru fiecare plasă, care să se ocupe de primirea plantelor medicinale de la școli și de predarea lor mai departe. Această sarcină era stabilită chiar prin Ordinul Ministerului Culturii Naționale nr. 260.560/ 1942, reactualizată prin Ordinul nr. 101.368/ 1943, precizând că acțiunea de strângere a plantelor medicinale „nu este simbolică, ci, în aceste vremuri istorice, ea este menită să îndeplinească o nevoie națională”. În vacanță, subinspectorii urmăreau în școlile din plasele de care răspundeau, pe lângă alte obiective stabilite, și acțiunea de colectare și păstrare a plantelor medicinale, urmând ca activitatea în această direcție să fie notată în statul lor personal¹¹.

O altă sarcină care revenea Inspectoratului Școlar era *aprobarea repartizării în școli și personalului* din respectiva instituție (doar celor care aveau salariul sub 7.000 de lei pe lună) a obiectelor de îmbrăcăminte și de încălțăminte primite de la Ligă. De exemplu, în anul 1943 s-a aprobat, contra cost, câte o pereche de pantofi, în valoare de câte 2.000 de lei, pentru **Ciucescu Ioan** și pentru **Fecioru Elena**, salariați la inspectorat¹².

Cota repartizată pentru 1.000 de cadre didactice era de 100 de perechi de bocanci, 100 perechi de pantofi de damă, 100 perechi de ghete pentru copii și 100 pentru bărbați, așa cum rezultă din Ordinul-circular nr. 20.685/27 nov. 1943 al Inspectoratului, precizându-se că stocurile pentru bărbați și femei erau epuizate¹³.

Conform Ordinului Inspectoratului Școlar nr. 6.260/ 6 aprilie 1943, școlile aveau datoria să raporteze dacă au solicitat și dacă au primit îmbrăcăminte și încălțăminte pentru copiii săraci. De aceea, Școala de Copii Mici Nr. 5 Bacău aducea la cunoștință faptul că a cerut primăriei să intervină ca să i se dea încălțăminte și

⁷ **Ibidem**, f. 9, 112, 36.

⁸ **Ibidem**, f. 18, 49, 147, 168, 167, 96, 13, 103, 151, 121, 56.

⁹ **Ibidem**, f. 56.

¹⁰ A.N. Bacău, **fond Liga Operelor Sociale**, dosar 3/1945-1946, f. 2, 10.

¹¹ **Ibidem**, f. 1; **Ibidem**, dosar 37/1943, f. 71-72.

¹² A.N. Bacău, **fond Inspectoratul Școlar al județului Bacău**, dosar 37/1943, f. 91-92.

¹³ **Ibidem**, dosar 39/1943, f. 108.

îmbrăcăminte pentru 6 copii săraci ai căror părinți erau mobilizați, dar nu a primit nici un răspuns, la fel ca și alte școli primare. Din cauza fondurilor mici și a solicitărilor numeroase, deseori ajutorul se rezuma la câteva perechi de opinci, așa cum raportau școlile primare din Sănduleni (3 perechi de opinci), Plopu – Dărmănești (5 perechi) și Târgu – Valea Rea (4 perechi)¹⁴.

Pentru *procurarea și confecționarea materialelor didactice necesare copiilor săraci* din orașul și din județul Bacău a fost necesară intervenția șefului Inspectoratului Școlar, prof. **Ion Tudorache**, care, la data de 18 mai 1943 a cerut președintelui Comitetului de Patronaj al Județului Bacău un fond de 30.000 lei. Cererea a fost analizată în ședința din 21 iunie 1943, dar Comitetul a aprobat, drept subvenție, doar suma de 10.000 lei, primind delegație pentru ridicarea banilor subinspectorul școlar **Vasile Șerbescu**¹⁵.

Unele activități erau inițiate și organizate personal de membrii comitetului. Astfel, aceștia au expediat școlilor primare *Îndreptarul pentru organizarea și funcționarea cantinei școlare*, editat în anul 1942 de către Ministerul Culturii Naționale și Ministerul Sănătății, în care se prevedea „recunoașterea cantinei școlare ca instituție de stat” a cărei activitate era apreciată ca o „mare răspundere luată asupra sa, cu adâncă înțelegere de către Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale, care este organul tutelar”. De asemenea, au întocmit *Lista cu cei 72 de eroi-învățători din județul Bacău* care au murit pe câmpul de luptă în cel de-al Doilea Război Mondial, fiind expediată în școli cu recomandarea de a li se comemora faptele, aducându-se un pios omagiu pentru suprema lor jertfă¹⁶.

Membrii Comitetului Județean de Patronaj au inițiat și acțiuni pentru *strângere de fonduri*. Astfel, în 28 martie 1943 au organizat la Cercul Militar din Bacău o Reuniune prietenească, la care era invitat să participe și întreg corpul didactic din școlile primare, iar în luna iulie același an, sub conducerea cunoscutei **scriitoare Georgeta Mircea Cancicov**, *președintă a Consiliului de Patronaj din Moldova și Basarabia*, au început lucrările pentru *organizarea Expoziției de păpuși și lucru manual* cu vânzare de obiecte, executate de membre colaboratoare ale comitetului cu scopul „măririi fondurilor de asistență și ocrotire a orfanilor de război, a copiilor invalizilor de război și ai celor mobilizați pe front”. Intenționând să *confecționeze pălării de damă*, Comitetul a solicitat, la 29 iulie 1943, școlilor primare să lucreze cu elevii, sub îndrumarea învățătoarelor, „împletituri frumoase în 3 și în 6 fire din paie de

Georgeta Mircea Cancicov

¹⁴ **Ibidem**, dosar 37/1943, f. 58, 94, 97, 100.

¹⁵ **Ibidem**, f. 123, 157-158.

¹⁶ ANBacău, **fond Școala Generală Nr. 5 Bacău**, dosar 1/1942, f. 91, 256.

grâu și de ovăz, care vor fi strânse sub formă de gheme și trimise comitetului de patronaj”¹⁷.

Pe primul loc în activitatea **Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale** se situa *ocrotirea copiilor*, pentru care, prin Adresa nr. 1.820/12 aprilie 1943, a expediat inspectoratelor școlare din toată țara instrucțiuni cu privire la **înființarea căminelor de zi** prevăzute în Legea învățământului primar din anul 1939, aprobată de ministrul Petre Andrei. În aceste instituții, mai ales din mediul rural și din cartierele muncitorești, copiii preșcolari urmau să beneficieze, zilnic, timp de 10-12 ore, cât părinții lor erau la lucru, de educație, hrană și odihnă. Importanța acestora era întărită prin aceea că ofereau posibilitate „mamelor împovărate de copii mici să-i încredințeze unui cămin adăpostitor, în care primesc hrană și educațiune în timpul zilei (...). Acestea pot avea un rol binefăcător și în mediul rural în perioadele în care muncile agricole sunt în toi, iar femeile lucrează la câmp, deopotrivă cu bărbații”¹⁸.

Luată ca model din alte țări, *aceste cămine de zi* fuseseră experimentate în perioada interbelică și în țara noastră, la inițiativa profesoarei **Izabela Sadoveanu**, mai întâi în București, apoi în Arad, Timișoara și în județul Sibiu. În amintita adresă se mai specifică că în mediul rural acestea trebuie să aibă un caracter sezonier și trecător, urmând a se înființa numai pe durata muncilor agricole și numai după ce se încheiau cursurile școlare.

Căminele de zi pot să funcționeze și pe lângă școlile primare, în localuri ferite de praf și zgomot, înconjurate de verdeață. Se recomandă folosirea unui mobilier simplu, jocuri cât mai multe în aer liber, dejunul și gustările să fie servite pe mese de lemn, iar pentru odihna de după amiază să se folosească paturi comune pe care fiecare copil să-și aștearnă o scoarță sau un alt așternut adus de acasă.

Întrucât căminele de zi urmau să-și înceapă activitatea la 1 aprilie 1943, Consiliul de Patronaj a solicitat inspectoratelor școlare să comunice urgent tabelul cu comunele în care ar existau condiții pentru funcționarea acestora, una din cerințe fiind și posibilitatea instalării cantinei în școală, unde să se poată pregăti copiilor o masă consistentă și adaptată fiecărei regiuni. Conducătoarele căminelor de zi urmau să fie desemnate de minister, cu acordul conducerii centrale a consiliului de patronaj.

Prevederile adresei cu privire la înființarea căminelor de zi au fost aduse la cunoștința tuturor școlilor primare și grădiniilor de copii din orașul și județul Bacău prin Circulara Inspectoratului Școlar Bacău cu nr. 7.952/17 mai 1943¹⁹.

La rândul său, **Prefectura Bacău** a expediat o adresă către toate primăriile prin care acestea erau informate despre înființarea căminelor de zi în fiecare comună, dându-le dispoziții pentru a lua imediat măsuri de organizare, de dotare cu mobilier și de aprovizionare a cantinei, cerând ca „la fiecare școală unde funcționează asemenea cămine” să se pună „o pancartă cu următorul cuprins: *Căminul de Zi din*

¹⁷ **Ibidem**, f. 142, 292.

¹⁸ ANBacău, **fond Inspectoratul Școlar al județului Bacău**, dosar 39/1943, f. 30.

¹⁹ **Ibidem**.

comuna...²⁰.

Pe de altă parte, **Ministerul Culturii Naționale și Cultelor**, prin Inspectoratul Școlar al Regiunii Iași, a transmis Inspectoratului Școlar al Județului Bacău Ordinul nr. 102.771/ 1943 privitor la organizarea căminelor de zi și Instrucțiunile Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, pentru a fi puse imediat în aplicare, stabilind ca în fiecare localitate propusă, căminul de zi să fie deschis la data de 16 iunie 1943²¹.

Inspectoratul Școlar Județean Bacău a întocmit tabelul cu căminele de zi și cu cele două propuneri de învățătoare pe care l-a înaintat Prefecturii, conform Ordinului circular nr. 10.914/ 30 iunie 1943, prin care Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale, de acord cu M.C.N. și cu Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale a luat hotărârea să utilizeze la aceste cămine de zi atât învățătoare de igienă și de gospodărie, pregătite prin cursurile speciale care au avut loc în anul școlar 1941-1942, cum și conducătoare de grădini de copii existente în comune.

S-a stabilit ca ambele categorii de cadre didactice angajate în această acțiune, pe lângă salariul lunar, să primească și o indemnizație specială din partea Consiliului de Patronaj, iar la sfârșitul activității, respectiv la 4 sept. 1943, să li se elibereze o diplomă specială pentru activitatea depusă²².

Conducătoarelor propuse pentru a conduce căminele de zi li s-au solicitat declarații scrise prin care acceptă conducerea acestora în perioada de vară și li s-au oferit instrucțiuni privind minimul de inventar necesar pentru funcționarea căminelor și modul de organizare și de aprovizionare cu produse alimentare a cantinei, având ca ajutoare la pregătirea mesei două eleve extrașcolare – tinere între 14-18 ani, absolvente de școală primară care frecventau cursul primar superior agricol gospodăresc pentru dezvoltarea îndemânării practice și pentru pregătirea viitorilor gospodari rurali (vezi Legea învățământului din 27 mai 1939, cu privire la activitatea fetelor din ciclul superior de 3 ani al școlii primare) și alte două, pentru supravegherea copiilor²³.

Au fost urgent chemate la Inspectorat Școlar Județean cele care întârziaseră cu deschiderea căminelor de zi și s-au luat măsuri pentru găsirea spațiului necesar în orașul Bacău²⁴, astfel că la 16 iunie 1943, în județul Bacău erau pregătite 13 cămine de zi pentru începerea activității (vezi tabelul din anexă) dintre care 3 în localități urbane (Bacău, Moinești și Tg. Ocna), celelalte 10 fiind în mediul rural²⁵.

O intervenție specială s-a făcut din partea inginerului Nicolau, directorul Fabricii „Letea” din comuna Domnița Maria care a solicitat Ministerului Culturii Naționale doi soți învățători, care au și fost numiți: soția, pentru conducerea căminului

²⁰ **Ibidem**, dosar 37/1943, f. 132.

²¹ **Ibidem**, f. 128.

²² **Ibidem**, f. 131; **Ibidem**, dosar 39/1943, f. 70.

²³ **Ibidem**, dosar 37/1943, f. 129-132.

²⁴ ANBacău, **fond Școala Generală Nr. 5 Bacău**, dosar 1/1942, f. 285, 290.

²⁵ ANBacău, **fond Inspectoratul Școlar Județean Bacău**, dosar 37/1943, f. 131-140, 142, 157.

de zi, și soțul, pentru conducerea Căminului de Ucenici al fabricii, oferindu-le, „pe lângă salariu, casă, lumină, lemne și întreținere gratuită, cu drept de avansare acordată corpului didactic și cu drept de pensie”.

Pentru rezolvarea acestei probleme a fost necesară intervenția Comitetului de Patronaj la Inspectoratul Școlar Bacău. Așa cum rezultă și din tabel, cei numiți de minister erau soții **Matilda și Vasile Acatrinei**, care funcționau la Școala Primară și la Grădina de Copii din comuna Domnița Maria din județ²⁶.

Din tabelul înaintat de Inspectoratul Școlar Județean la minister reiese că aceste cămine de zi au funcționat în localul școlilor primare, cu excepția a două, unul aflat în orașul Moinești și altul în comuna Domnița Maria, care aveau spațiul necesar în localul grădinii de copii.

Căminele de zi au fost controlate și îndrumate de către inspectorii școlari care au încheiat și procese-verbale de constatare. Astfel inspectorul de control **Nicolae Foța** a constatat, la 6 august 1943, o activitate exemplară la *Căminul de Zi Racova*, condus de **Adela Șentea**, consemnând că din cei 38 de copii înscriși erau prezenți 24 și că „întreaga conducere, și din punct de vedere didactic și educativ, și din punct de vedere administrativ, o are d-na Șentea, ajutată de eleve extrașcolare.

Masa copiilor, constând dintr-o mâncare caldă la ora 12, lapte – dimineața și o gustare la ora 16, se pregătește la școală de către elevele extrașcolare, sub supravegherea d-nei Șentea. Alimentele sunt procurate de către Primăria Racova din fondurile Comitetului de Patronaj Local și sunt înregistrate de d-na Șentea în registrele ce s-au dat în acest scop de către comitet”. În încheiere, inspectorul de control i-a acordat calificativul **Foarte bine**²⁷.

Același calificativ au primit **Lupu Lucreția** de la *Lunca-Moinești*, în 16 iulie 1943, **Filip Aglaia** și **Zaharescu Margareta** de la *Bacău*, în data de 19 iulie 1943²⁸. Și subinspectorul **Mihai Borcea**, în 23 iulie, a acordat tot **Foarte bine** pentru activitatea desfășurată de **Matilda Acatrinei** la Căminul de Zi din comuna *Domnița Maria*²⁹.

În această activitate, unele conducătoare s-au confruntat cu foarte mari greutăți din cauză că fondurile Comitetului de Patronaj erau insuficiente pentru întreținerea căminelor de zi, iar populația era foarte săracă. De reținut sunt aspectele prezentate de **Lucia Perelighiu**. Aceasta a fost detașată de la Comănești la *Tg. Ocna* pentru a organiza căminul de zi. Ea raporta că în decursul a două luni și jumătate a depus toate eforturile ca să organizeze cât mai bine activitatea, chiar „fără concursul bănesc al nimănui”. S-a servit la 30 de copii o singură masă pe zi, s-au dat două pâini dimineața și două la ora patru, la tot atâția copii.

De asemenea, s-au făcut periodic măsurătorile copiilor pentru a urmări

²⁶ **Ibidem**, f. 141, 131.

²⁷ **Ibidem**, f. 168-169.

²⁸ **Ibidem**, dosar 33/1943, f. 30.

²⁹ **Ibidem**, dosar 37/1943, f. 165.

dezvoltarea lor, s-a făcut baie regulat în râul Trotuș, s-a făcut deparazitarea copiilor cu ajutorul sanitarului și s-au realizat și câteva vizite în familiile unor copii, constatând „marea sărăcie și lipsă în care trăiesc unii, majoritatea fiind orfani”, propunând, în continuare, ajutorarea lor³⁰.

Cu toate greutățile întâmpinate, conducătoarea a obținut rezultate bune în conducerea căminului, primind calificativul **Foarte bine** de la inspectorul șef **Ion Tudorache** de la Inspectoratul Școlar al Județului Bacău, în urma controlului efectuat în 27 iulie 1943. Ea a fost nevoită să procure din banii săi material didactic în valoare de 2.734 lei, să angajeze, pentru a face economii, numai o singură supraveghetoare, dar căreia la 1 sept. încă nu-i plătit salariul.

Aceste situații au determinat-o pe **Lucia Perelighiu** ca în 3 și în 6 sept. 1943, la încheierea activității, ca să se adreseze Inspectoratului Școlar, astfel: „Am înființat și am condus acest cămin fără concursul nimănui, fiind nevoită a face împrumuturi ce astăzi trebuie să le acopăr din modestul meu salariu”.

După ce a informat despre activitatea prestată și despre „marea sărăcie în care trăiesc acum unii copii care, în majoritate, fiind orfani, au nevoie de ajutor”, învățătoarea și-a încheiat astfel raportul său: „Era de dorit să se țină de cuvânt, ținând seamă că salariul meu modest nu-mi permitea să fac atâtea cheltuieli inutile cu încălțăminte, casa și masa într-o stațiune balneară, în timpul războiului. Vă rugăm interveniți a ne da și nouă satisfacția ce o merităm”. Se referea la indemnizația lunară de 10.000 lei promisă de Consiliul de Patronaj la încheierea activității și, care din lipsă de fonduri, întârziase plata³¹.

În situații asemănătoare se aflau și alte directoare de cămine de zi care nu primiseră niciun ajutor de la comitetele de patronaj locale, din lipsă de fonduri.

Inspectoratul Școlar Județean a venit doar cu precizări privind atribuțiile ce revin factorilor de răspundere. Astfel, prin Ordinul circular nr. 11.989/12 iulie 1943 se preciza că „organizarea, dotarea cu mobilier și alimentarea cantinelor de la căminele de zi cad în sarcina exclusivă a primăriilor și a comitetelor de patronaj. Conducătoarele se ocupă numai cu supravegherea și educația copiilor, de la intrarea în cămin și până la concedierea lor”. Referitor la activitatea de control a subinspectorilor școlari în căminele de zi, se preciza că aceștia „vor consemna în registrul de inspecții toate constatările și propunerile cu privire la: organizare, dotare și funcționare”³².

În scopul îmbunătățirii activității în acest domeniu, **Eufrosina Manoliu** , inspectoare școlară pentru grădini de copii la Inspectoratul Școlar al Regiunii Iași, a expediat Inspectoratului Școlar al Județului Bacău Ordinul circular nr. 6.355/1943 cu privire la educarea copilașilor și la executarea programului de grădiniță, precizând că fiind timp de vară, copiii vor fi ținuti în aer liber și se va executa cu ei un program de

³⁰ **Ibidem** , f. 182.

³¹ **Ibidem** , f. 181, 183.

³² **Ibidem** , dosar 39/1943, f. 76.

grădiniță, urmărind formarea „bunelor deprinderi de igienă, de curățenie și de bună purtare, politețea și, mai ales, în timpul mesei, va fi supravegheată ținuta, felul cum mănâncă și cum se comportă”. În curtea căminului trebuia să se amenajeze un loc cu nisip pentru jocuri și băi de soare, iar la umbră, sub copaci, urmau a se face exerciții de observare în natură a unor insecte, păsări, pomi, flori etc., urmate de activități de desen, jocuri, cântece, ocupații manuale, modelaj executat din lut ³³.

În activitatea căminelor de zi au apărut și unele disfuncționalități care au generat conflicte între personalul didactic și cel de îngrijire, între directoare și primării, între factorii de patronaj local și forul de conducere județean.

În concluzie, faptul că, din cele 13 cămine de zi înființate, au funcționat în vara anului 1943 un număr de 10 – așa cum raportase la sfârșitul anului școlar 1942-1943 inspectorul șef Ion Tudorache –, acesta constituia un argument al necesității acestor instituții pentru ocrotirea și educarea copiilor mici în anotimpul vara, precum și o dovadă a modului conștiințios în care învățătoarele de la școlile de copii mici, detașate la căminele de zi, s-au achingat de sarcina încredințată, dovedind competență în rezolvarea problemelor educative și administrative, preocupare, dăruire și răspundere profesională pentru bunul mers al acestor instituții.

Școala de Copii Mici Ferdinand, azi comuna Nicolae Bălcescu. 1940. Învățătoare, Maria Grosu.

Cu toate greutățile constatate, **Prefectura Bacău** a dispus ca asemenea cămine să funcționeze în fiecare sat, iar **Inspectoratul Școlar Județean** a hotărât ca în mediul rural „școlile de copii mici să activeze în cursul verii, urmând a avea vacanță iarna, deoarece în acest anotimp frecvența copiilor este aproape inexistentă”, apreciind că în acest mod „se pot organiza cu succes căminele de zi, în timpul verii”³⁴. Astfel, experiența

înregistrată în acel an școlar a fost valorificată în anii următori printr-o mai bună organizare a activității, în care o importantă contribuție au avut-o învățătoarele de la școlile de copii mici, precum și printr-o mai strânsă colaborare a acestora cu factorii implicați în activitatea de ocrotire a copiilor.

Comitetul Județean de Patronaj al Operelor Sociale Bacău mai avea însă o sarcină foarte grea pentru că, începând din martie 1944, în conformitate cu dispozițiile de la nivel central, acestuia îi revenea și *obligația de a alimenta spitalele de campanie din spatele frontului* (aflat, atunci, pe linia Iași-Chișinău), *spitalele din zona internă, cantinele înființate pentru hrănirea refugiaților pe traseul Bacău-Roman și Bacău-*

³³ **Ibidem**, dosar 37/ 1943, f. 170-171.

³⁴ **Ibidem**, dosar 33/ 1943, f. 7-8.

*Neamț, precum și ajutorarea populației nevoiașe din orașul și județul Bacău*³⁵. Pentru copiii nevoiași din Bacău, Comitetul *organizase în 1944 o colonie de vară la Slănic-Băi**, cu importante fonduri cheltuite pentru lenjerie, veselă și întreținere³⁶.

De asemenea, avea mari cheltuieli pentru *amenajarea Castelului „Știrbei”* de la Dărmănești, pe care îl avea în administrare. Prin Ordinul telefonic al Prefecturii din data de 3 august 1944, acesta fusese rechiziționat de Primăria comunei Dărmănești în vederea transferării Orfelinatlui de la Tg. Ocna la Dărmănești³⁷. În același timp trebuia să vină și în *ajutorul „sinistraților din Cartierul Șerbănești – Bacău*, cu gospodării arse de trupele germane în retragerea lor la 23 august 1944, făcând uz de bombe incendiare”, în urma cărora au rămas 45 de locuințe distruse și 200 de locuitori fără acoperiș deasupra capului³⁸.

Situația se complicase și mai mult din cauză că membrii Comitetului Județean de Patronaj, plecați în refugiu după ruperea Frontului Iași-Chișinău, nu se întorseseră nici în luna noiembrie 1944, așa cum rezultă din adresa către Prefectura Bacău a prof. **Toma Mihăilescu**, primarul orașului și membru în Liga Operelor Sociale (noua titlatură a Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale, primită prin Legea nr. 543/ 29 oct. 1944). Astfel, deși vechiul organism purta această nouă denumire, totuși activitatea îi era paralizată deoarece membrii săi nu erau în localitate, respectiv fostul prefect – ca președinte al comitetului, fostul primar al Bacăului ca șef al Serviciului Administrativ al comitetului, preotul Bujor, doctorul Pastia, d-na Herțanu, iar ca funcționari, contabilul Ohanesian, gestionara Verginia Pațel, precum și alți membri; singura care se afla în localitate era **d-na Florescu**³⁹.

Pentru reînceperea activității, avocatul **Dionisie D. Ionescu** – noul prefect al Bacăului – a dispus la 28 nov. 1944 ca primarul orașului să finalizeze „întocmirea lucrărilor de predare a întregii gestiuni ce privește pe fostul Comitet Județean de Patronaj, asigurându-se adunarea și conservarea bunurilor ce aparțin acestei instituții”⁴⁰.

În anul 1945, **Liga Operelor Sociale Bacău** desfășoară o mai susținută activitate pentru ocrotirea copiilor. Se actualizează toate informațiile, se aduce la zi corespondența și se întocmesc rapoarte de activitate la nivelul județului și al fiecărei comune. *Orfelinatul Tg. Ocna* își încetează activitatea la 1 oct. 1945, mutându-se la Dărmănești. Prefectul Bacăului, **Dionisie D. Ionescu** face intervenții la Ministerul Afacerilor Interne pentru „a dispune să se facă cercetările necesare pentru regăsirea copiilor” evacuați de nemți în anul 1944 în Germania. De asemenea, se întocmise un

³⁵ ANBacău, **fond Liga Operelor Sociale**, dosar 2/ 1945-1946, f. 97.

* Colonia de vară Slănic-Băi – Tg. Ocna a fost evacuată de către nemți la 23 august 1944 și dusă în Germania, cu toată zestrea materială (ANBacău, fond **L.O.S.**, dosar 2/ 1945-1946, f. 38-40).

³⁶ **Ibidem**, f. 38-39.

³⁷ **Ibidem**, f. 41-56.

³⁸ **Ibidem**, f. 67.

³⁹ **Ibidem**, f. 111.

⁴⁰ **Ibidem**, f. 105.

*raport de constatare a situației sinistraților din Cartierul Șerbănești – Bacău*⁴¹.

După consfătuirea cu toți factorii județeni din cadrul Ligii Operelor Sociale, **dr. Gheorghe Alexandrescu**, medicul-șef al *Serviciului Sanitar al Județului Bacău*, la 15 martie 1945 adresează prefectului (care era și președintele ligii județene) *un raport* privind măsurile ce se impun pentru punerea în funcțiune a cantinelor căminelor de zi și a dispensarelor de puericultură (pentru copii de 0-3 ani) din județ, la care anexează *o circulară* către toate comunele, în scopul pregătirii funcționării căminelor de zi, precum și *un tablou de materiale* necesare activității acestor instituții pentru asigurarea asistenței copiilor preșcolari în vârstă de 3-5 ani⁴².

În raport face și mențiunea că ar fi necesar câte un cămin de zi în fiecare din cele 86 de comune sau măcar câte unul în fiecare circumscripție, adică încă 22 de cămine de zi pe lângă cele 2 care s-au menținut în anul 1944. Pentru acestea face și calculul inventarului necesar celor 660 de copii ce ar trebui să frecventeze căminele ce urmau a se înființa (22 cămine x 30 copii), astfel: câte 660 paturi individuale, farfurii, linguri, ulcele, căni, halate tip și câte 22 mese lungi, cratițe etc., precum și numărul necesar de femei de serviciu. Pentru hrana copiilor era prevăzut meniul zilnic în valoare de 262 lei pe zi de copil, ceea ce însemna un cost total de 5.187.600 lei pentru subzistența unui număr de 660 de copii, pe timp de 30 de zile.

Lipsurile materiale cu care se confrunta și județul Bacău în anii de după război, adâncite de seceta din anii 1946-1947, au frânat realizarea proiectelor întreprinse de Liga Operelor Sociale privind înființarea și dotarea căminelor de zi în comunele județului. În anul 1947, an greu de secetă, au intervenit alte organisme, unele atunci înființate, având drept scop salvarea copiilor și ajutorarea regiunilor înfometate. Astfel, s-a înființat **Comitetul Național de Protecția Copilului** care solicita sprijinul elevilor din școli pentru acțiunea de colectare a alimentelor și a ajutoarelor pentru elevii săraci⁴³ și **Comitetul Național pentru Ocrotirea Mamei și Copilului** care a înființat centre de distribuire a laptelui în fiecare comună și oraș, asigurând zilnic câte o cană cu lapte copiilor din școli primare, grădini de copii și dispensare⁴⁴. Totodată, a distribuit timbrele „Ocrotire mamei și copilului”, de 5 lei bucata, cu scopul de a strânge fonduri pentru copii⁴⁵.

În noul context politic de după 6 martie 1945, femeile din România au acționat pentru redresarea țării după război, pregătind și Congresul care s-a desfășurat la București în 1946, prilej cu care s-a constituit **Federația Democrată a Femeilor din România** care și-a propus să cuprindă toate asociațiile feminine democratice din țară⁴⁶.

Următorul pas s-a produs în zilele de 14-16 februarie 1948, când s-a constituit

⁴¹ **Ibidem**, dosar 2 și 3/ 1945-1946.

⁴² **Ibidem**, dosar 2/ 1945-1946, f. 86-91.

⁴³ ANBacău, **fond Inspectoratul Școlar al județului Bacău**, dosar 27/ 1948, f. 58.

⁴⁴ **Ibidem**, dosar 36/ 1947, f. 53.

⁴⁵ **Ibidem**, dosar 26/ 1948, f. 1-22.

⁴⁶ ANBacău, **fond SONFR Bârlad**, dosar 6/ 1945-1946, f. 1, 20-21, 49.

organizația unică de femei, numită Uniunea Femeilor Democratice din România⁴⁷, iar femeile din județul Bacău, membre ale acestei organizații, au acționat în continuare pentru a crea condiții mai bune copiilor lor în instituțiile preșcolare, respectiv grădinițe și cămine de copii, al căror număr va fi tot mai mare după aplicarea prevederilor Legii învățământului din 3 aug. 1948.

---

⁴⁷ C.C. Giurescu, **Istoria României în date**, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 397.

A.N. Bacău, fond **IȘJ Bacău**, dosar 37/1943, f. 129
 Tabel nominal cu căminele de zi înființate în anul 1943

Nr. crt.	Localitatea	Localul în care funcționează căminul de zi	Nr. de copii înscrși	Numele și prenumele învățătoarei de copii mici	Numele și prenumele învățătoarei de igienă și menaj	Observații	
						Localitatea în care este titulară învățătoarea de copii mici	Sursa de documentare
0.	Bacău	Șc. Primară Nr. 5 Fete	44	Zaharescu Margareta	Filip Aglaia	Galbeni – Ferdinand	A.N. Bacău, Fond IȘJ Bacău, d. 37/1943, f. 167
1.	Domnița Maria	Școala de Copii Mici	32	Acatrinei Matilda	Apăvăloaie Valeria		
2.	Răcăciuni	Șc. Primară Mixtă Nr. I	28	Huțu Maria	Cârjeu Adela	Locuiește în comună, la 2 ½ km de Șc. Mixtă Nr. 1	Ibidem, f. 113
3.	Vălea Rea	Școala Primară Mixtă	-	Ciocoiu Elena	Frunză Elena	Somușca, com. Cleja	Ibidem, f. 135
4.	Solonț	Școala Primară Mixtă	22	Popa Aurelia	Cucu Matilda		
5.	Dărmănești	Șc. Primară de Fete	30	Pruteanu Elena	Zamfirescu Rozalia		
6.	Racova	Școala Primară Mixtă	38	Sentea Adela	Drăgușanu Ecaterina		
7.	Gârleni	Școala Primară Mixtă	24	Todirașcu Silvia	Boldescu Elena		
8.	Buhoci	Școala Primară Mixtă	24	Ioan Ecaterina	Iliescu Elena	Mărgineni	Ibidem, f. 173-174
9.	Onești	Școala Primară Mixtă	24	Tomnuc Elisabeta	Ghioldum Agurița		
10.	Moinești	Școala de Copii Mici	30	Teodorescu Ecaterina	Iordănescu Olimpia		
11.	Ilunca-Moinești	Școala Primară Mixtă	21	Lupu Lucreția	Iordănescu Olimpia		
12.	Tg. Ocna	Șc. Primară de Băieți Nr. 1	32	Perrighiu Lucia	Obreja Adela	Comănești	Ibidem, f. 175
			Totul copii				
			349				